

Radzyń Chełmiński ^[1]

Wysłane przez admin w ndz., 2016-04-10 22:40

Opis:

W połodowcowej rynnie na Pojezierzu Chełmińskim, piętnaście kilometrów na południowy wschód od Grudziądza, znajduje się malowniczo położony Radzyń Chełmiński. Walory obronne miejscowości docenili już w VI wieku Prusowie, którzy założyli silny gród strzegący szlaku handlowego wiodącego nad Morze Bałtyckie. W 1015 r. Radzyń zdobył Bolesław I Chrobry i przyłączył do Mazowsza. Gród rozwijał się nader pomyślnie, stając się na początku XIII wieku sporym ośrodkiem administracyjnym. W 1217 r. Konrad I Mazowiecki kazał właściciela Radzyna – wojewodę Krystyna – oślepić i zabić. Po tym wydarzeniu synowie zmarłego sprzedali osadę biskupowi misyjnemu Prus Chrystianowi za 90 grzywien srebra; w 1231 r. duchowny zmuszony został do przekazania jej Krzyżakom. Mistrz krajowy Herman von Balk nadał w 1234 r. Radzynie przywilej lokacyjny na prawie chełmińskim. W tym samym roku zaczęto wznosić potężny zamek. XIII wiek nie był jednak dla miasta łatwy – często oblegane, dwukrotnie zostało zdobyte przez Prusów. Sytuacja wymusiła w 1285 r. odnowienie praw miejskich, tym razem na prawie magdeburskim. Na przełomie XIII i XIV stulecia Radzyń opasano murami z trzema bramami i fosą. Pomyślnie rozwijającą się miejscowość zajęły w 1410 r. wojska polskie. Warto nadmienić, że trzynaście lat wcześniej założono w nim Towarzystwo Jaszczurcze. Niezadowolony z ucisku fiskalnego, jakie wymuszało państwo zakonne, przyczyniło się do podjęcia decyzji w 1440 r. o przystąpieniu do Związku Pruskiego. Mieszczanie tuż po wybuchu wojny trzynastoletniej zrzucili jarzmo teutońskie, ale już w 1456 r. Krzyżacy odbili z powrotem ten strategicznie położony gród. W 1466 r. nastąpiło upragnione przyłączenie do Polski. W mieście rozpoczęli urzędowanie starostowie królewscy, odnowiono przywilej lokacyjny. Radzyń rozwijał się pomyślnie; odbywały się tu sądy ziemskie i sejmiki. W 1575 r. wielki pożar zniszczył miasto, pojawiły się pierwsze oznaki stagnacji. Ostateczny upadek przyniosły jednak wojny ze Szwecją w XVII wieku. Położony poza ważnymi szlakami handlowymi Radzyń podupadł ostatecznie. W 1772 r. miasto przyłączono do Prus, co rozpoczęło 148 letni okres obcego panowania. Obecnie jest zamieszkałe przez niecałe dwa tysiące osób, a dzięki zachowanym zabytkom, odżywa jako ośrodek turystyczny.

Turystów przyciągają głównie potężne ruiny zamku krzyżackiego. Pierwszą, drewnianą twierdzę rycerze zakonnicy wzniesli w 1234 r. z rozkazu Henryka von Balk. Ceglana budowla powstała między 1275 a 1329 r. Podobnie jak twierdza malborska, zamek składał się z trzech części: zamku wysokiego, średniego i przedzamcza. Była to wówczas jedna z najpotężniejszych budowli obronnych całych Prus. Podczas wielkiej wojny z zakonem krzyżackim forteca ucierpiała w wyniku pożaru w 1410 r., a w 34 lata po tym zdarzeniu zajęli go mieszczanie. Po II pokoju toruńskim zamek stał się siedzibą starostów królewskich, którzy przeważnie wywodzili się z rodu Dąbrowskich, przodków sławnego Henryka, nieśmiertelnego w polskim hymnie narodowym. W XVII wieku w czasie wojen ze Szwecją budowlę zniszczono; później odbudowano jedynie kaplicę. Gdy miasto weszło w skład Prus, podjęto decyzję o rozbiórce zamku, a z uzyskanych cegieł powstały liczne domy w mieście, a także nowy ratusz. W 1837 r. zaniechano dalszej rozbiórki ruin, ze względu na protesty mieszkańców, a po dwóch latach przeprowadzono prace zabezpieczające; obecnie w zamku mieści się muzeum. Z tej potężnej twierdzy

krzyżackiej na Pojezierzu Chełmińskim najlepiej zachowało się skrzydło południowe. Z pozostałych części czworobocznego zamku pozostały tylko dolne partie. Pod ziemią kryją się gotyckie piwnice, które częściowo odgruzowano; ponad nimi znajdują się resztki zabudowań przyziemia. W skrzydle południowym warto zwrócić uwagę na salową kaplicę zamkową, w której częściowo zachowały się zdobienia rzeźbiarskie, architektoniczne i skromne malarskie; mieści się w niej też niewielka wystawa. Ponadto w tej części zamku znajduje się refektarz, kapitułarz, brama wjazdowa i baszty narożne, z których tylko wschodnią udostępniono dla zwiedzających. Roztacza się z niej wspaniały widok na okolicę. Ciekawie prezentuje się też elewacja południowa fortecy z romboidalnymi wzorami, powstałymi dzięki użyciu mocniej wypalonych cegieł, zwanych zendrówkami. W ruinach zamku zwracają uwagę wysokie, ostrołukowe okna. Nad bramą wjazdową możemy odnaleźć resztki dawnej dekoracji rzeźbiarskiej. Na wschód i południe od zamku głównego zachowały się pozostałości przedzamcza.

Drugim ciekawym zabytkiem miasteczka jest gotycko-renesansowy kościół św. Anny. Współczesną budowlę wybudowano w pierwszej połowie XIV wieku. Świątynię często niszczone podczas wojen, a także pożarów; następnie odbudowywano ją i rozbudowywano pierwotnie w stylu gotyckim, następnie renesansowym i nieznacznie barokowym. Wnętrze kryje wystrój w znacznej mierze barokowy z elementami z XIX wieku i nielicznymi wcześniejszymi. Warto zwrócić uwagę na barokowe polichromie stropu. Ciekawie prezentuje się również ogromny ołtarz główny z obrazem Koronacja Marii ze św. Łukaszem i św. Mikołajem z 1643 r., namalowanym przez znanego artystę Bartłomieja Strobla. Na ścianach naw w XVIII wieku powstała późnobarokowa dekoracja malarska. Ciekawa jest także renesansowa kaplica Dąbrowskich z końca XVI wieku oraz – typowe dla Polski w czasach baroku – portrety trumienne, malowane na blasze. Innym budynkiem sakralnym Radzyna jest powstała w drugiej ćwierci XIV wieku gotycka kaplica cmentarna św. Jerzego. Świątynię przebudowano w XV wieku, a w dziewiętnastym stuleciu tymczasowo zamieniono na magazyn; w 1851 r. została odnowiona. Wewnątrz odnajdziemy rokokowy wystrój z drugiej połowy XVIII wieku. Ponadto w mieście znajduje się drewniany dwór na „zielonym wzgórzu” z przełomu XVIII i XIX wieku, przy którym zachował się niewielki park z okazami starodrzewu. Miasto posiada średniowieczny układ urbanistyczny z prostokątnym rynkiem. Najstarsze zachowane domy Radzyna Chełmińskiego powstały pod koniec XVIII wieku. W połowie XIX wieku postawiono także dwie bliźniacze kapliczki. Przy drodze z zamku do centrum stoi głaz narzutowy, na którym wyryto datę 1593 i herb miejscowości.

Współrzędne geograficzne:

---

adres strony: <https://kujawsko-pomorskie.travel/pl/radzyn-chelminski>

Odnosiniki

[1] <https://kujawsko-pomorskie.travel/pl/radzyn-chelminski>